

*Моргунова О. О.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
Маріупольського державного університету*

СПЕЦИФІКА МАРГІНАЛЬНОГО ГЕРОЯ У РОМАНІ РОБЕРТА ГЕЛБРАЙТА (АКА ДЖ. К. РОУЛІНГ) «КУВАЛА ЗОЗУЛЯ»

Анотація. Стаття присвячена з'ясуванню специфіки характеротворення головного героя роману «Кувала зозуля» Роберта Гелбрайта (АКА Дж.К. Роулінг). У статті зроблено спробу окреслити своєрідність вираження його маргінальності та оприятити її роль для реалізації детективного сюжету. Поняття «маргінальність» найбільш точно відповідає поетиці зображення головного героя. Воно реалізується в різний спосіб, починаючи від формування ситуації викинутості з життя, характерної зовнішності Корморана Страйка й завершуючи специфічним побутованням осторонь від соціальних прошарків. Останнє трактується як входження до чужорідних спільнот і постійне, можливо, й не завжди свідоме, опозиціонування себе в них. Також у контексті маргінальності головного героя розглянуто категорію бездомності, що пов'язана не тільки з образом Страйка, але й іншими героям роману. Також у статті виявлено і підтверджено роль маргінальності головного героя для розв'язання детективного загадки. Особливу увагу приділено тому факту, що маргінальний герой у романі «Кувала зозуля» для Роулінг не є спорадичним. Очевидно, що на цей момент саме такий тип героя цікавить письменницю. Це підтверджує і той факт, що типовим маргіналом можна вважати головного героя серії фільмів про фантастичних тварин Ньюта Скамандера. Можна з упевненістю стверджувати, що обидва персонажі належать до одного типу маргінального героя, хоч їхня зовнішність і рід занять суттєво відрізняються. Але особливістю маргінальних героїв Дж.К. Роулінг є те, що вони не несуть у собі свідомого виклику і протиставлення. Герої Роулінг усвідомлюють своє покликання, роблять усе, щоб займатися своєю улюбленою справою, але за це їм доводиться платити власною безпритульністю і постійним відчуттям відчуженості. Також однією з характерних ознак побутовання цих героїв є те, що світ не протистоїть їм, не виявляє відкритої агресії чи остракізму. Проте в ситуації, коли у складно організованому соціумі необхідно відновити справедливість чи виникає потреба показати світові небезпечність його ідеології, тільки такі маргінальні, «неправильні» герої, як Корморан Страйк чи Ньют Скамандер, виявляються здатними запропонувати якісь рішення і дати хоч якусь надію. І на це вони спроможні тільки завдяки тому, що через свої характери не здатні належати до якогось одного конкретного шару суспільства.

Ключові слова: проза Дж. Роулінг, детектив, маргінальність, маргінальний герой.

Постановка проблеми. Британська письменниця Джоан Роулінг увійшла в історію світової літератури як автор циклу романів фентезі про Гаррі Поттера. Разом із численною читацькою аудиторією романи цієї серії отримали значну увагу крити-

ків та дослідників літератури, які й досі відкривають нові грані цього художнього тексту. Але пізнішим творам письменниці в цьому плані пощастило значно менше. Так, роман «Кувала зозуля» («The Cuckoo's Calling»), який Роулінг написала під псевдонімом Роберт Гелбрейт, був доволі скромно прийнятий критикою, хоча й отримав схвальні рецензії після оприлюднення справжнього імені автора. Тим не менш серія про Корморана Страйка містить вже п'ять романів, які доволі успішно продаються, вони доволі вдало екранізовані й мали непогані рейтинги. Усе це свідчить про те, що новий герой Роулінг знайшов свого читача, а значить, він корелює з якимись тенденціями сучасного суспільства. Проте сутність цієї кореляції досі не визначено й не проаналізовано.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звісно ж, спроби аналізу принаймні першого роману серії були. Наприклад, Деклан Берк назвав твір «одним із найбільш впевнених і захопливих дебютних кримінальних романів року» [3], хоча й зауважив, що детектив має надто претензійне ім'я та гротескно зовнішність як для літературного приватного детектива. А Р. Кавені вбачає в сюжеті роману «ознаки сардонічної соціальної комедії» [5], в чому з нею одностайна Ш. Дхапола [4]. Проте нині літературознавці не вбачають у серії про Корморана Страйка жодних нових тенденцій детективної літератури.

Таким чином, нині маємо на диво мало літературознавчих досліджень роману «Кувала зозуля», а також робіт, присвячених аналізу головних героїв роману. Приємним винятком стало дослідження Пітера С. Моліна, який докладно дослідив тему «пораненого воїна» в сучасній британській літературі, приділивши у своєму дослідженні значну увагу саме образу Корморана Страйка – головному герою роману «Кувала зозуля». Автор зазначив, що тільки Дж. Роулінг спромоглася проілюструвати, як ветерани війн можуть впоратися з мирним повсякденням [6]. Хоча й зауважив, що незрозуміло, з якою метою письменниця додала цю деталь до образу головного героя, адже вона слабко корелює з детективною лінією. Найбільш вдалою в цьому дослідженні, на нашу думку, була така здогадка Моліна: «Страйк багато чим нагадує типових літературних приватних детективів, які живуть... *на межі* (курсив наш – О. М.) корумпованого суспільства...» [6]. Гадаємо, використання саме слова «margins» було тут не випадково, бо саме поняття «маргінальність» найбільш точно відповідає поетиці зображення головного героя, хоч ця теза й не отримала будь-якого пояснення від автора статті.

Мета статті – з'ясувати специфіку характеротворення головного героя роману «Кувала зозуля», окреслити своєрідність вираження його маргінальності та оприятити її роль у реалізації детективного сюжету.

Виклад основного матеріалу. Поняття «маргінальність» через свою мультидисциплінарну природу досі має доволі розмиті межі. Первинне визначення належить соціологу Р. Парку, який у такий спосіб визначав ситуації неадаптованості емігрантів до нових соціальних умов, їх соціально-психологічні наслідки. У літературознавстві «поняття маргінальності припускає відсторонену, відчужену позицію героя щодо світу соціальних, релігійних і моральних цінностей» [2 с. 309], маркуючи їхню етнічну й екзистенціальну інакшість.

Така маргінальність характерна для зображення головного героя роману «Кувала зозуля» Корморана Страйка, якого від самого початку переживає ситуацію ніби викинутості з нормального життя: «Гігантські борги, платити нема чим, крах неминучий, наслідки непередбачувані, Шарлотта почне вигадливо пакостити, аби помститися за його ухід... Страйк знесилився; усі ці нападки пекельним калейдоскопом закрутилися у нього перед очима» [1, с. 13]. Визначаючи цю особливість персонажа, Ш. Дхапола зауважила: «Корморан Страйк не є вашим звичайним приватним детективом. Він аутсайдер і той, за кого ви навряд чи будете вболівати» [4]. Але з подальшої оповіді стає зрозуміло, що таке маргінальне побутування Страйка насправді є нормою його життя. Він завжди не вписується у своє оточення. У першу чергу це виражено через опис зовнішності героя: двометровий велетен, Корморан має кремезну статуру, підкреслену, у тому числі, й зайвою вагою. Також усім героям кидається у вічі волосся Корморана – надзвичайно густе й курчаве, за яке з дитинства герой отримав прізвисько «Лобок». Крім того, Страйк – каліка (під час однієї з військових операцій герой втрачає ліву ногу), і надалі сам факт каліцтва часто використовується героєм як засіб протиставлення себе співбесіднику: Корморан ніби демонструє, що він знаходиться по інший бік буття, який здоровим людям недоступний.

Також стає очевидним, що життєва стратегія Корморана включає постійне входження до чужорідних спільнот і постійне, можливо, й не завжди свідоме, опозиціонування себе в них. Так, не маючи хоч скільки-небудь значних суспільних зв'язків, він самотужки вступає до Оксфорда, де опиняється серед британської еліти. Його кохана жінка, з якою герой довгий час матиме складні, але пристрасні любовні стосунки, належить до родини, занесеної до Книги перів. Хоча сама Шарлотта Кемпбел зображена як свідомо бунтарка проти соціальних стереотипів, відносини зі Страйком були лише частиною її протесту, оскільки шойно герої розлучилися, Шарлотта одразу ж заручується (а потім і одружується) з представником лондонської еліти Джейго Россом. Стає очевидним, що в мезальянсі Шарлотта шукала спосіб власної руйнації, а також засіб завдання прикроців своїм рідним, зокрема своєму батькові. Позиція ж Страйка у відносинах із коханою діаметрально протилежна: його не відлякує високе походження Шарлотти і можливий опір її родичів, бо герой, у принципі, не мислить себе в межах якого-небудь соціуму, тому й не вбачає у власних стосунках будь-яких ускладнень соціологізації.

Більше того, героя важко співвіднести з будь-яким соціальним прошарком. Мати Страйка – проста фанатка відомого рок-музиканта, усе життя поневіряється з дітьми по притонах і зйомних квартирах. Таким чином, головний герой від дитинства відчуває свою іншість, для Страйка недоступні радощі, звичні для інших дітей: «Страйка завжди приваблював домашній затишок, яким не були обділені інші хлопчики: вони росли

в нормальних, пристойних сім'ях і спали в окремі кімнати, яка роками зберігалася за власним мешканцем» [1, с. 15]. Надалі бездомність стає настільки звичною ознакою побуту Корморана, що герой навіть отримує від цього певне задоволення: «Місце для ночівлі було цілком прийнятним. Знав він і гірше. Хоча б та кам'яна стеля багатопверхової парковки в Анголі, або розбомблений металевий завод, де вони спали на палатках,... або – найбільш гидке – нічліжку в Норфолку, куди мати притягла його з однією зі зведених сестер...» [1, с. 32].

З іншого боку, Корморан Страйк – син відомого рок-музиканта Джонні Рокбі. І хоча батько з ним не спілкується (спілкування з ним фактично зведене до конфліктів з адвокатом Рокбі), як і зведені успішні й багаті брати і сестри. Проте факт батьківства не стає таємницею, він оприлюднений навіть у Вікіпедії – і Страйк у сприйнятті пересічних громадян тісно пов'язаний зі світом селебриті, що робить соціальну ідентичність Корморана ще більш невизначеною.

Соціальна різниця між успішним селебриті й ординарною групою була, вочевидь, настільки різною навіть для самих британців, що в серіалі «Страйк», знятому за романами Роберта Гелбрайта, сценаристи вирішили її трохи нівелювати, вигадавши факт, що певний час Леда Страйк була відомою моделлю, а одне з її зображень навіть потрапило до збірника 100 найкращих модних фотографій.

Якщо функціональність каліцтва Корморана і викликала сумніви, зокрема в П. Моліна, то маргінальність головного героя стає головним чинником, що допомагає відновити справедливість і знайти вбивцю. З одного боку, його саме подвійне соціальне побутування Корморана змушує його припускати наявність подвійного дна за кожною з історій, що викладають свідки. Наприклад, тільки Страйк одразу розуміє необхідність пошуків Рашель Редфілд, сумнівної персони, яка познайомилася з убитою супермоделлю Лулою Лендрі ще в лікарні для наркозалежних. У той час як поліція в розслідуванні смерті Лули розглядає тільки світ фешн-індустрії. З іншого боку, така одночасна приналежність Страйка до різних суспільних прошарків провокує одкровення свідків. Саме це мала на увазі Р. Кавені, коли зауважила: «Страйк опиняється «у світі, як риба, яку витягли з води, проте мешканці цього світу вважають його своїм» [5]. Так, Тензі Бестігі, яка боїться підтвердити для поліції факт сварки Лули з невідомими безпосередньо перед смертю, погоджується на розмову з Кормораном, бо той син рок-музиканта і знайомий Шарлотти. Але вона ж не боїться викласти приватному детективу й усі додаткові подробиці, що стосуються приватного життя Лули та її самої, оскільки Страйк все ж таки не належить до їх соціального кола.

Взагалі досвід самотності й випадіння з родини стає тією спільною рисою, що в несподіваний спосіб єднає Страйка та багатьох інших героїв роману. І цей прийом письменника використовує не один раз. У «Кувала зозуля» супермодель Лула Лендрі – прийомна донька заможної родини – намагається в будь-який спосіб віддалитися від своїх «рідних» і наполегливо шукає своїх біологічних родичів. Ненавидить свою сім'ю модельєр Гі Соме. Адвокат Джон Брістоу вбиває спочатку свого прийомного брата, а потім прийомну сестру, бо відчуває, що прийомні батьки не люблять його. Тримається разом тільки на репутації та взаємній ненависті родина Чізвелів зі «Смертельної близни» тощо.

Знаково, що й Робін Елакот, помічниця Страйка, прийнявши рішення стати приватним детективом, врешті-решт також стає

безхатньою, оскільки змушена покинути дім, який вони щойно придбали з чоловіком. Та й з самим чоловіком доводиться порвати. Таким чином вибір життєвого шляху неодмінно приводить героїв до вибору між комфортом тілесним, побутовим і комфортом професійним, духовним. І поєднати ці дві сфери героям Роулінг у жодному амплу не вдається.

Проте між Робін і Страйком все ж таки є одна суттєва різниця: якщо Корморан Страйк завжди дисонує зі своїм оточенням, перш за все, своєю зовнішністю, то Робін завжди пристосовується до нього, точніше сказати, мімікрує. Її поведінка з Кормораном і з Метью суттєво відрізняється, хоч спочатку Робін і намагається не помічати цього, навіть робить спробу здружити героїв. Та надалі, беручи участь у розслідуванні, героїня легко видає себе за іншу особу, змінюючи не тільки ім'я і частково зовнішність, а навіть акцент.

Варто зауважити, що маргінальний герой нині є таким типом, який цікавить Дж. Роулінг. Тільки цим можна пояснити той факт, що відстороненість і маргінальність визначає побутування і Ньюта Скамандера¹, головного героя фільму «Фантастичні тварі та де вони мешкають» (2016), знятого за сценарієм Дж.К. Роулінг. Звісно ж, використання в процесі аналізу характеру героя тільки сценарію та фільму значно суб'єктивізує сприйняття. У цьому плані художній текст роману дає більш багатий доказовий матеріал. Проте ми маємо цілком вичерпну характеристику Ньюта від самої Дж.К. Роулінг. В інтерв'ю до фільму вона висловила цілком однозначно, сказавши, що Ньют – «це класичний аутсайдер», який відчуває себе некомфортно серед людей. Таку відчуженість письменниці не просто окреслила, а означила її багаторазово: «Ньют опинився в чужому оточенні на багатьох рівнях. Це Америка, а він британець. Він не зовсім розуміє, як влаштований тут чарівний світ. І він випадково відкриває валізу із чарівними тваринами посеред Нью-Йорка». Тобто ми знову бачимо героя-маргінала, який змушений постійно шукати своє місце в доволі ворожому світі.

Знову ж таки, маємо справу з текстом неповноцінним і неповним (нині вийшло лише дві частини з аносованих п'яти), але вже цілком очевидно, що добрий, неприкаяний і відсторонений від світу людей і чаклунів Ньют стає єдиною можливістю протистояти небезпечному Грін-де-Вальду і його звабливий для багатьох чаклунів ідеології. Врешті-решт, саме вчасно використана Ньютом пікірувальна злиднця (Swooping Evil) змогла зв'язати злого чаклуна, завдяки чому Грін-де-Вальда і вдалося вперше заарештувати. При цьому цілий загін досвідчених аврорів, представників системи, перед ним виявився безсилим. Та й судину з нерушимою обітницею, що не дозволяла вступити у двобій Альбусу Дамблдору – головному супернику Геллerta Грін-де-Вальда, викрадає нюхлер, у чий потенціал вірить тільки Ньют. Очевидно, що й переманити на бік добра обскура Кріденса, який має надзвичайну руйнівну силу, здатний тільки молодший Скамандер, бо тільки він має надзвичайну емпатію до згоїв. Недаремно подруга Ньюта, Літа Лестрендж, говорить: «О, Ньют, немає такого монстра, якого ти б не полюбив».

¹ Попри те, що в деяких перекладах прізвище героя звучить як Саламандер, уваріючи тяжіння героя до тваринного світу, ми вважасмо за необхідне акцентувати саме на оригінальному транскрибуванні. Прізвище Скамандер етимологічно відсилає нас до міфологічної постаті – сина Океана і титаніди Теті (матері богів усіх річок). Таким чином Роулінг означає давність роду, а значить, і чистоту крові магічної родини Скамандерів. Якщо врахувати цей момент, стає зрозумілим, чому загалом успішна наукова діяльність Ньюта викликає, щонайменше, неприйняття його родичів та чиновників Міністерства магії.

Висновки. Можна з упевненістю стверджувати, що і Корморан Страйк, і Ньют Скамандер належать до одного типу маргінального героя, хоч їхня зовнішність і рід занять суттєво відрізняються. Та й тексти репрезентують різні жанри. Варто також додати, що, попри велику спокусу співвіднести образ Корморана Страйка з байронівською «зайвою людиною» чи камюзіанським «іншим» героєм, герої Роулінг (у тому числі й Ньют Скамандер) не несуть у собі свідомого виклику і протиставлення. Маргінальність героїв Роулінг, так би мовити, безвекторна, вони не прагнуть приєднатися до жодного суспільного прошарка. Вони не бунтарі проти абсурдності життя, як «сторонній» у Камю, не зосереджені на власній екзистенції, як класичні байронівські «зайві» герої. Герої Роулінг усвідомлюють своє покликання, роблять усе, щоб займатися своєю улюбленою справою, але за це їм доводиться платити власною безпритульністю і постійним відчуттям відчуженості. Однією з характерних ознак побутування цих героїв є те, що світ не протистоїть їм, не намагається їх знищити, принаймні, не виявляє відкритої агресії чи остракізму. Він сприймає зусилля героїв зі значною часткою нерозуміння, а здебільшого просто байдуже. Проте в ситуації, коли у складно організованому соціумі необхідно відновити справедливість чи виникає потреба показати світові небезпечність його ідеології, тільки такі маргінальні, «неправильні» герої, як Корморан Страйк чи Ньют Скамандер, виявляються здатними запропонувати якесь рішення і дати хоч якусь надію. І на це вони спроможні тільки завдяки тому, що через свої характери не здатні належати до якогось одного конкретного шару суспільства.

Література:

1. Гэлбрейт Р. Зов кукушки. Москва: Азбука-Аттикус, 2013. 408 с.
2. Кравець О.М. Специфіка маргінального героя в американській літературі другої половини ХХ століття. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. Харків, 2014. Вип. 71. С. 309–312.
3. Burke D. Book review. URL: <https://www.irishtimes.com/culture/books/the-cuckoo-s-calling-by-robert-galbraith-1.1475081> (дата звернення: 15.12.2020).
4. Dhapola Shruti. Book Review: The Cuckoo's Calling by Robert Galbraith aka J.K. Rowling. URL: <https://www.firstpost.com/living/book-review-the-cuckoos-calling-by-robert-galbraith-aka-jk-rowling-1046797.html> (дата звернення: 15.12.2020).
5. Kaveney R. Book review: The Cuckoo's Calling. By Robert Galbraith (AKA J.K. Rowling). URL: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/book-review-cuckoo-s-calling-robert-galbraith-aka-jk-rowling-8720530.html> (дата звернення: 15.12.2020).
6. Molin Peter C. A “phrase too cute to do our ugliness justice”: portraying “wounded warriors” in contemporary war fiction. URL: <https://www.thefreelibrary.com/A+%22phrase+too+cute+to+do+our+ugliness+justice%22%3A+portraying+%22wounded...+a043894744> (дата звернення: 15.12.2020).

Morhunova O. The specificity of the marginal hero in the novel by Robert Galbraith (AKA J.K. Rowling) “The Cuckoo’s Calling”

Summary. The article is devoted to elucidating the specifics of the character of the main character of the novel “The Cuckoo’s Calling” by Robert Galbraith (AKA J.K. Rowling). The article attempts to outline the originality of the expression of its marginality and to reveal its role in the implementation of the detective story. The concept of “marginality” most closely corresponds to the poetics of the image of the protagonist.

It is realized in various ways, starting from the formation of the situation of ejection from life, the distinctive appearance of the Cormoran Strike and ending with a specific way of life away from the social strata. The latter is interpreted as joining heterogenous communities and constant, perhaps not always conscious, opposition to oneself in them. Also in the context of the protagonist's marginality, the category of homelessness is considered, which is associated not only with the image of Strike, but also with other heroes of the novel. The article also identifies and confirms the role of the protagonist's marginality in solving the detective mystery. Particular attention is paid to the fact that the marginal character in the novel "The Cuckoo's Calling" for Rowling is not sporadic. It is obvious that at the moment this type of hero is of interest to the writer. This is confirmed by the fact that a typical marginal can be considered the protagonist of a series of films about fantastic animals Newt Scamander. It may safely be said that both characters belong to the same type of marginal hero,

although their appearance and occupation differ significantly. But the feature of the marginal heroes of J.K. Rowling is that they do not carry a conscious challenge and opposition. Rowling's heroes are aware of their vocation, do everything to do their favorite thing, but they have to pay for it with their own homelessness and constant feelings of alienation. Also, one of the characteristic features of the existence of these heroes is that the world does not oppose them, does not show open aggression or ostracism. However, in a situation where in a complex society it is necessary to restore justice or there is a need to show the world the dangers of its ideology, only such marginal, «wrong» heroes as Cormoran Strike or Newt Scamander are able to offer a solution and give some hope. And they are capable of this only due to the fact that due to their nature they are not able to belong to any one particular layer of society.

Key words: J. Rowling's prose, detective, marginality, marginal hero.